

УДК 378.147.016:37.013.42.014.3

НАВЧАЛЬНИЙ КУРС “СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА” В КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ ВИКЛИКІВ

Світлана Когут

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Дорошенка, 41, 79000 Львів, Україна*

Розглянуто один із шляхів реалізації викладання курсу “соціальна педагогіка” в контексті освітніх викликів. Виділено актуальні завдання, що стоять перед соціальною педагогікою як наукою на сучасному етапі її розвитку, визначено мету і завдання навчального курсу, а також систему знань та вмінь. Акцентовано на практичному спрямуванні завдань для самостійного виконання, на проведенні занять з урахуванням рефлексивного підходу з метою впливу на якість навчально-пізнавальної діяльності студентів в умовах вищого закладу освіти.

Ключові слова: навчальний курс “Соціальна педагогіка”, соціально-психологічні компетенції, знання, вміння, активні методи навчання, завдання для самостійного виконання.

Початок ХХІ сторіччя ознаменовано побудовою нових стратегічних орієнтирів у модернізації суспільства. Значимої ролі у цих процесах набуває освітня галузь, яку розглядають водночас як рушійну силу, і як результат соціокультурного, економічного та науково-технічного розвитку суспільства. Важливого значення набуває формування соціально-педагогічної компетенції у всіх напрямках і сферах професійної підготовки кваліфікованих фахівців.

У цьому контексті значно розширено і якісно видозмінено сутність, функціональне поле, місію соціальної педагогіки як науки й практичної дисципліни. Її головні завдання на сьогодні:

- вивчення особливостей таких соціально-педагогічних процесів, як соціалізація, адаптація, реабілітація, профілактика, корекція, перевиховання;
- виявлення та доцільне використання педагогічних можливостей соціальних чинників, які впливають на людину на різних вікових етапах її розвитку;
- вивчення виховних можливостей різних соціальних інститутів;
- створення педагогічних технологій з попередженням впливу негативних чинників соціального середовища [3, с. 54–55].

Поміж ключових професійно зорієнтованих педагогічних дисциплін у студентів спеціальності “Практична психологія” філософського факультету є

курс “Педагогіка”. Як свідчить практика, простежується тенденція до зменшення навчального часу на вивчення теоретико-методологічних проблем. Водночас, зростає увага до вивчення питань, що мають важливе значення для формування у майбутніх психологів комплексу соціально-психологічних компетенцій. У широкому значенні йдеться про формування умінь орієнтуватися в соціальних ситуаціях, правильно визначати особистісні риси й емоційні стани інших людей, вибирати адекватні способи поведінки з ними і реалізовувати їх у процесі взаємодії, поставити себе на місце іншого [5, с. 203].

Для студента, майбутнього психолога, є важливим знати і розуміти не лише специфіку становлення й розвитку спеціально організованого виховання і навчання молодого покоління. На першому плані — проблеми запитів, потреб й інтересів різних соціальних категорій дітей та молоді; особливості виховної роботи в соціальному середовищі (сім’ї, молодіжних об’єднаннях, групах, громаді тощо); сучасний стан і тенденції розвитку дитячих, підліткових і молодіжних товариств, рухів, організацій, їхня роль, місце, вплив на особистість дитини, підлітка, молодої людини (за А. Й. Капською). Тому, з метою урізноманітнення комплексу професійно зорієнтованих дисциплін та набуття студентами соціально-педагогічних компетенцій, у навчальний план спеціальності “Практична психологія” введено дисципліну “Соціальна педагогіка” [2].

Метою вивчення курсу є оволодіння студентами широким діапазоном знань і вмінь про сутність, специфіку, форми й методи роботи з дітьми та молоддю в закладах соціально-педагогічної підтримки різного типу, що є необхідним для подолання або ж послаблення недоліків чи дефектів соціального розвитку особистості задля гармонізації відносин людини з соціумом.

Програма курсу “Соціальна педагогіка” складається з двох змістових модулів: “Теоретичні основи соціальної педагогіки”, “Соціальна педагогіка як сфера практичної діяльності”. Розрахований на 26 годин лекційних та 4 години практично-семінарських занять.

Головні завдання навчального курсу:

- формування уявлень про соціальну педагогіку як галузь педагогічної науки, її об’єкт, предмет, мету, завдання, методи наукових досліджень, зв’язок з іншими науками;
- засвоєння основних понять соціальної педагогіки;
- розуміння специфіки соціально-педагогічної роботи з дітьми, що залишилися без опіки батьків;
- оволодіння формами і методами соціально-педагогічної діяльності з дітьми-девіантами;

- формування цілісного уявлення про зміст, форми та методи соціально-педагогічної діяльності в загальноосвітніх закладах.

Зміст курсу реалізується у модулях, кожен з яких становлять лекції, семінарсько-практичне заняття, тести, завдання для самостійної роботи. До кожної із запропонованих для вивчення тем напрацьовано роздатковий матеріал (схеми, таблиці), питання і проблеми для диспутів, практичні завдання, тематика рефератів, список рекомендованої літератури.

Роботу студентів діагностують шляхом проведення поточного усного опитування, виконання двох модульних контролів (тестова перевірка знань), виконання завдань самостійної роботи, написання реферату, складання заліку.

Загальні положення цього курсу базуються на знаннях, здобутих студентами під час вивчення філософії, соціології, соціальної психології як методологічної основи, педагогіки як теоретичної бази, і є основою для майбутньої практичної професійної психолого-педагогічної діяльності у навчально-виховних закладах різного типу.

У процесі вивчення курсу “Соціальна педагогіка” студенти оволодівають знаннями про: теоретичні основи соціальної педагогіки, її предмет, завдання, понятійний апарат; тенденції розвитку соціально-педагогічної практики в Україні та за кордоном; поняття, сутність і зміст соціально-педагогічного процесу; чинники, які сприяють перетворенню людини в жертву несприятливих умов соціалізації; особливості, форми й методи соціально-педагогічної діяльності з різними соціальними категоріями дітей та молоді.

Вивчення курсу передбачає формування умінь: моделювати, планувати, ефективно виконувати та аналізувати власну, наближену до професійної діяльність; здійснювати соціально-педагогічне діагностування стану клієнта; оперувати традиційними та сучасними методиками психолого-педагогічних досліджень; координувати роботу із захисту прав дитини; працювати з дітьми різних вікових та соціальних категорій; володіти техніками безконфліктного спілкування, застосовувати форми й методи організації соціально-педагогічної взаємодії, консультування, порадиництва.

Особливу увагу приділяють формуванню позитивної мотивації навчання у студентів, розвитку соціальної активності, формуванню ціннісних орієнтацій, прийомів самовиховання, основ культури навчальної праці студентів, розкриттю умов ефективності спілкування та шляхів виховання комунікабельності як важливої професійної якості фахівця психолого-педагогічної діяльності.

Під час аудиторних занять ми розвивали дух співпраці, творили доброзичливу атмосферу, в умовах якої ефективніше відбувалося розуміння й засвоєння теоретико-практичних положень, реалізація конкретних навчальних цілей, передбачених навчальною програмою.

Проведення занять було, головню, зорієнтовано на побудову моделі власної професійної діяльності через виконання практичних завдань, з використанням набутого досвіду від відвідування громадських та державних інституцій міста, що надають соціально-педагогічні послуги (обласний центр соціальних служб для дітей, сім’ї та молоді, притулок для неповнолітніх Львівської обласної державної адміністрації, кризовий центр “Діти вулиці”, медико-психологічний інформаційно-консультативний центр “Підліток і сім’я”, молодіжна християнська організація “Витанія”, організація “Українська молодь Христові” та ін.). Такий досвід студенти набули у час проходження як виробничої практики, так і волонтерської діяльності. Такі дії збільшують значущість, розуміння майбутньої професійної діяльності та її психолого-педагогічне сприйняття студентами.

Ми намагалися створити таке педагогічне середовище, що уможливило рефлексії, – місця не лише для роздумів, але і для сумнівів, суперечностей, здатності “стати над собою” і відчувати свої переживання, впливати на себе, щоби побороти невпевненість у своїх силах, зуміти передбачати хоча б вербально можливі наслідки прийнятого рішення. Цьому сприяло застосування таких методів, як ділові ігри, інсценізації, аналіз конкретної соціально-педагогічної ситуації, практичні вправи, мозгові атаки, методика незакінчених речень тощо. Вважаємо, що використання активних методів навчання сприяє підвищенню ефективності навчального процесу, як зазначає Т.В. Жванця, “дає змогу розширити суб’єктивний досвід майбутніх фахівців і стимулює самовдосконалення особистості через самоусвідомлення” [1, с. 80].

Як приклад, наведемо кілька завдань, які пропонували студентам на самостійне виконання:

- підберіть уривки з художніх чи науково-популярних творів на тему “Соціально-педагогічна діяльність в різні історичні епохи” (історичний період студент обирає сам);
- опишіть цінності соціально-педагогічної діяльності на основі конкретних прикладів з життя (любов до ближнього, співчуття, співпереживання; віра у внутрішні сили клієнта, можливість змінити ситуацію; бажання допомогти; набуття знань і досвіду; соціальна творчість);
- наведіть приклади життєвих ситуацій і колізій людей різних вікових та соціальних категорій, охарактеризуйте їх як проблемне поле соціально-педагогічної діяльності;
- складіть “Карту діяльності соціального педагога”, де опишіть загальні відомості про відвідану організацію, напрямки роботи соціального педагога і психолога у ній, зазначте специфіку роботи конкретної організації, внутрішньо-колективну взаємодію, зовнішні контакти, можливості підвищення кваліфікації; продумайте питання,

які б ви хотіли задати практичним працівникам відвідуваних закладів.

Завдяки виконанню завдань такого типу, на нашу думку, студенти стають активними учасниками власного процесу пізнання, мають змогу відстоювати власний погляд. Незалежно від думки одногрупників бути відкритими до сприйняття і пошуку нової інформації, до варіативності вирішення проблемних соціально-педагогічних завдань.

Використання рефлексивного підходу у навчально-пізнавальній діяльності, на нашу думку, дає змогу студентам усвідомити, чого вони навчилися; пригадати деталі свого індивідуального досвіду й отримати реальні життєві уявлення про те, що вони думали і що відчували, коли виконували конкретні соціально-педагогічні завдання; оцінити власний рівень розуміння та засвоєння інформації й спланувати чіткі реальні кроки його подальшого опанування; порівняти своє сприйняття з думками, почуттями, поглядами одногрупників й інколи скоригувати певні позиції; привчає молоду людину рефлексувати в реальному житті, усвідомлюючи свої дії та прогнозувати подальші професійні кроки.

Підсумовуючи сказане, зробимо кілька узагальнень: а) соціальна педагогіка як порівняно молода наука вже має значний теоретичний і практичний потенціал, що використовується з метою удосконалення соціального середовища, побудови духовно-моральних взаємин у ньому, а її теперішній розвиток зорієнтовано на пошук механізмів педагогічно доцільного впливу на соціальну практику, соціальну політику; б) викладання курсу “Соціальна педагогіка” для студентів спеціальності “Практична психологія” сприятиме підвищенню якості професійної психолого-педагогічної підготовки, зорієнтує на чутливе сприйняття процесів, які відбуваються у середовищі дітей та молоді, розширить бачення й розуміння специфіки соціальної психолого-педагогічної діяльності.

1. Жванія Т. В. Використання активних методів у процесі вивчення “психологічного спецпрактикуму” // Актуальні проблеми психології: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія / За ред. С. Д. Максименка, М. В. Папучі. Київ і Ніжин, 2007. Т.10. Вип. 1. С.79–81.
2. Когут С. Навчальний курс “Соціальна педагогіка” у змісті підготовки бакалаврів спеціальності “Педагогічна психологія” // Матер. звіт. наук. конф. к-ри педагогіки. Львів, 2007. Вип. 6. С. 56–59.
3. Міщук Л. Потенційні можливості соціальної педагогіки та релігійних організацій у вихованні молоді // Місія соціального педагога в церкві і сучасному суспільстві: Перша міжнар. соц.-пед. конф. Зб. праць. Львів, 2008. С. 50–57.

4. Соціальна педагогіка. Підручник / За ред. проф. А. Й. Капської. К., 2006.
5. *Шанар В. Б.* Сучасний тлумачний психологічний словник. Х., 2005.

EDUCATIONAL COURSE “SOCIAL PEDAGOGY” IN THE CONTEXT OF EDUCATION CHALLENGES

Svitlana Kohut

*Ivan Franko National University of L'viv
Doroshenko Str., 41, UA-79000 Lviv, Ukraine*

This article represents one of the ways of teaching the course “Social Pedagogy” in the context of education challenges. The author deduces the aim and objectives of the course, defines the system of required knowledge and skills, and takes into the account urgent tasks of social pedagogy science at present days. She considers practical purposes of student assignments and stresses the use of reflection approach to teaching that is aimed to influence the quality of student learning activity at higher education institutions.

Key words: educational course “Social Pedagogy”, social and psychological competencies, knowledge, skills, active methods of teaching, assignments for student independent work

УЧЕБНЫЙ КУРС “СОЦИАЛЬНАЯ ПЕДАГОГИКА” В КОНТЕКСТЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ВЫЗОВОВ

Светлана Когут

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Дорошенка 41, 79000 Львов, Украина*

Рассмотрен один из путей реализации преподавания курса “социальная педагогика” в контексте образовательных вызовов. Выделены актуальные задачи, которые стоят перед социальной педагогией как наукой на современном этапе ее развития, определены цель и задачи учебного курса, а также система знаний и умений. Акцентировано внимание на практическом направлении задач для самостоятельного выполнения, на проведении занятий с учетом рефлексивного подхода с целью влияния на качество учебно-познавательной деятельности студентов в условиях высшего учебного заведения.

Ключевые слова: учебный курс “Социальная педагогика”, социально-психологические компетенции, знания, умения, активные методы обучения, задания для самостоятельного выполнения.

Стаття надійшла до редколегії 11.06.2008

Прийнята до друку 09.10.2008